

Lakatos Júlia

Innováció: egérút Magyarországnak?

Hazánkban kevesen szenteltek figyelmet a [Világgazdasági Fórum 2009-es globális versenyképességi jelentésének](#), holott a válság közepette igencsak figyelemre méltó, hogy Magyarország hosszú visszaesés után idén végre javítani tudott, méghozzá tavalyi pozíciójához képest egyből négy helyet. A kormányfő és a legnagyobb ellenzéki párt frakcióvezetője az országgyűlés első őszi ülésnapján az előrelépés további lehetőségeinek konstruktív értékelése helyett például olyan szinten vitatta meg a beszámolót, mintha arról folyt volna a polémia, hogy egy félig megtöltött pohár vajon félig üres vagy félig tele van-e. Pedig az ország versenyképessége igencsak megkívánná a figyelmet, és válság idején talán amúgy sem azon kellene vitatkozni, hogy ki borította ki a vizet, hanem arról, hogy hogyan lehetne a poharat ismét megtölteni.

Szerény siker

A konstruktív vitának pedig jó alapot adna a Világgazdasági Fórum versenyképességi riportja. A három nagy kategóriában (a versenyképesség alapfeltételei, a hatékonyságfokozók, valamint az innovációs tényezők) 12 tényezőt vizsgáló versenyképességi index kijózanító összehasonlításban mutatja ugyanis be az állami intézményrendszer, az infrastruktúra, a gazdasági stabilitás, az egészségügy, a köz- és felsőoktatás, valamint a (szak)képzési rendszer állapotát; a piaci, illetve munkaerő-piaci hatékonyságot, a pénzpiacok fejlettségét, az ipar technológiai felkészültségét, illetve a vállalkozások fejlettségét és az innováció szintjét. Az idén 133 ország gazdaságát felmérő elemzés célja, hogy olyan sorvezetőként szolgáljon a döntéshozók, vállalkozók és a civil szféra számára, amely alapján azok feltérképezhetik az országuk versenyképességét rontó problémákat. Hazánk versenyképességi indexe az utóbbi évtizedben folyamatosan romlott, így bizonyosan lenni mit feltérképezni. Míg 2001-ben, 28. helyeztként még messze Csehország (37.), Szlovákia (40.) és Lengyelország (41.) előtt jártunk, 2008-ra mindhárom Visegrádi ország megelőzte hazánkat: ma Csehország a 31., Szlovákia a 47., Lengyelország pedig a 46. helyen áll. Eddigi visszaesésünk fényében még a tavalyi 62. helyről az 58-ra történő előrelépésnek is örülnünk kell.

Általánosan igaz persze, hogy valójában az előnyösebb helyezést elért országok teljesítménye sem javult az elmúlt évben. Bár a relatív versenyképességet rövid távon alig befolyásolja az általános visszaesés, a recesszió egyetlen igazán figyelemre méltó hatásaként a kutatás történetében először nem az Egyesült Államok vezeti a rangsort, hanem a tavalyi év második helyezettje, Svájc, amely nagyjából képes volt megőrizni előző évi pontszámát, miközben az USA számos területen visszaesett. Svájc válság közepette mutatott stabilitását csak részben magyarázza, hogy rendkívül sokat költ kutatásra és fejlesztésre, az sem elhanyagolható szempont, hogy a jelentés szerint az alpesi ország közintézményei a leghatékonyabbak a világon, munkaerőpiacának versenyképességét pedig csupán a listán harmadik helyen szereplő Szingapúr tudta felülmúlni. Érdekes ellentmondásra utal viszont, hogy e minta ország a felsőoktatásba belépők aránya alapján csupán 46. a világban (Magyarország a 17.), aminek az innováció-vezérelt országok versenyében elvileg súlyos lemaradáshoz kellene vezetnie.

Az innováció, mint a felemelkedés egyetlen útja

A Világgazdasági Fórum jelentése kiemeli, hogy a válság nem csupán károkat okozhat, de lehetőséget is ad az alapjait vesztett gazdaság stabilizációjára és a fenntartható versenyképesség megalapozására. Erre hazánknak különösen nagy szüksége lenne, hiszen, ahogy a Fórum elemzése is kiemeli, országunk versenyképességi mutatói igen széles határok között mozognak, korántsem predesztinálják gazdaságunkat gyors felemelkedésre. Magyarország az üzleti szféra fejlettsége szempontjából például kifejezetten rosszul szerepel (76.), miközben az innováció kategóriájában az elfogadhatónak mondható 45. helyezést érte el. A hatékonyságfokozó tényezőkön belül a felsőoktatás és a szakképzés helyzete előnyös, ezzel szemben a legalapvetőbb követelmények tekintetében rendkívül alacsony színvonalon teljesít az ország. Az állami intézményrendszert tekintve csupán 76., gazdasági (in)stabilitása pedig mindössze a 83. helyhez volt elég. Az intézményrendszer alkategóriáit tekintve még rosszabb bizonyítvánnyal szembesülünk: a bürokratikus terhek terén a 133 vizsgált ország közül Magyarország a 130. helyen áll, az állami hatékonyság tekintetében a 127., míg a politikusok iránti bizalom szempontjából a 111., a közpénzek felelős kezelésének tekintetében pedig a 99. Az infrastruktúra (57.), illetve az egészségügy és alapszintű oktatás terén (53.) legalább a középmezőnyt beértük. E heterogenitás jól mutatja, hogy a keletebbre lévő országokhoz hasonlóan első lépésben itt is az intézményrendszert kell megerősíteni, hiszen magas szintű innováció elképzelhetetlen megfelelő háttér nélkül. A hi-tech cégek nem fognak

a vasúttól, autópályától elzárt zsákfalvakba települni csak azért, mert a magyar munkaerő nem mobil.

A világ országai persze nem egyforma ütemben fejlődnek, a listavezető Svájc versenyképességének növeléséhez nem ugyanaz szükséges, mint Magyarorszáéhoz. A Fórum elemzése ezért különböző fejlődési fázisokba sorolja az eltérő profilú államokat. Hazánk a jelentés szerkesztői szerint jelenleg a hatékonyságvezérelt és az innováció-vezérelt típusok közötti átmeneti gazdasággal rendelkezik, ezért ahhoz, hogy versenyképesebbek tudjunk lenni, a kutatás-fejlesztés színvonalának javítására, illetve további külföldi befektetők bevonására van szükség. Ebből a szempontból a válság akár az utolsó figyelmeztetésének is tekinthető arra, hogy ahhoz, hogy az ország visszanyerje a külföldi befektetők bizalmát, először a politikai-gazdasági stabilitás megerősítésére van szükség. Ez mindenképpen feltételezné a konszenzus kialakítását a mindenkor kormány és ellenzék között a gazdaságfejlesztés legfontosabb kérdéseiben.

Kevésbé fejlett gazdaságok még tudják növelni a termelékenységüket azáltal, hogy átvesznek külföldön már létező technológiákat, azonban az innováció-vezérelt fejlődési fázisban levő országok esetében az életszínvonalat csakis folyamatos fejlesztéssel lehet tovább növelni. Ezen államok cégei csak akkor tudnak versenyképesek maradni, ha új, a világszínvonalat megelőző eljárásokat képesek kifejleszteni. Az agresszív fejlesztéspolitika azonban csak akkor lehet sikeres, ha a köz- és a magánszféra szorosan együttműködve támogatja a kutatást, fejlesztést, és súlyos gazdasági válság idején is ellenáll az innováció finanszírozásának csökkentésére irányuló kísértésnek.

Nem csak a gazdaság- és fejlesztéspolitikát éppen irányító döntéshozóknak kell azonban eltökéltnek és megfontoltnak lenniük. A versenyképesség hosszú távú fejlesztéséhez széleskörű társadalmi támogatottságra van szükség. A választókban tudatosítani kell, hogy a stabilitásra törekvő költségvetési politikát nem az utolsó pillanatban, a baj visszafordíthatatlanná válása előtt bevett orvosságként kell alkalmazni, hanem a megelőzés céljából folyamatosan, kvázi vitamin jelleggel. Márpedig a XXI. század első évtizedében e tekintetben mind a kormányzat, mind az ellenzék igen gyengén teljesített. Előbbi tagadhatatlanul innovatívabbnak bizonyult a költségvetési hiány elkönyvelésében, mint az ország globális versenyképességének fejlesztésében, miközben bizony az utóbbi sem jeleskedett a társadalmi konszenzus alapjainak megteremtésében.